

Tervist, lugupeetud Euroopa Mälusümposionist osavõtjad!

20. sajand oli ilma kahtlusteta üks murrangulisemaid maailma ajaloos. Kaks maailmasõda, teaduse- ja tehnikarevolutsioon, naiste õiguste areng, uute ja iseseisvate riikide tekkimine Euroopas ja mujal maailmas, sügavad majandus- ja poliitilised kriisid, verised konfliktid, põhjapanevad muutused ühiskonnas. Sündisid jäledad ideoloogiad, millest mõned leidsid – loodetavasti igavese – lõpu.

Praegu saame tõdeda, et mitte kunagi varem pole maailm olnud omavahel rohkem seotud ja samas ka rohkem tülis. Kuid me oleme tulnud minevikust, ka 20.sajandist.

Me mäletame sündmusi erinevalt, isegi olles sama sündmuse keskel. Kuid minevik tuleb meieni ka läbi vanemate ja vanavanemate kogemuste või töö, sõprade ja tuttavate kaudu. Ühed on lugenud ajalooramatuid, teised kogenud mõnda ajaloolist sündmust ise. Nendest kõigest sünnivad lood. Ajalugu polegi muud, kui lugude lugu. Siinkohal aga tulevad mängu tõlgendused ja need on iga inimese puhul erinevad.

Meie – Kesk- ja Ida-Euroopa rahvaste - mälupeegeldus on teistsugune kui näiteks Lääne-Euroopas. Meie jaoks on tihtipeale olulisemaks mitte I maailmasõda ise, vaid sellele järgnev. See sõda tähendas ühtede võitu, aga paljudele ka kaotust. Paljud väikesed rahvusriigid võitsid iseseisvuse, aga jäid seejärel „suurte“ omavaheliste arveteklaarimiste vahele.

Ajalugu, nagu iga lugu, on õppimiseks. Õppimiseks vigadest ja edulugudest, et neid siis vajadusel vältida või korrata. Kas oleme mõelnud, milline on õiglane karistus ja kust kohast muutub karistus kättemaksuks, mis toidab vimma ja salavaenu, mis ühel hetkel lahvatub veriseks omapoolseks kättemaksuks? Kas oskame vaadata koos poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid protsesse?

Kui rahvuslik uhkus, mida on igas rahvas, saab valusalt haiget ja sellele lisanduvad muud surved, eelkõige majandusliku olukorra halvenemine, siis võib tulemus olla väga toksiline. 20. sajand seda just näitab - demokraatia kriis, mille tulemusena said võimule Hitler, Mussolin, Franco ja Stalin – toimus ju rahvamasside kiiduavalduste toel. Kas need rahvad olid kõik kollektiivselt hulluks läinud?

Alati, kui muutused on inimloomuse jaoks liiga kiired, majandusel ja inimese elujärjel läheb halvasti, hakatakse otsima süüdlast ja igatsema „kõva kätt“ ja „tõelist juhti“. Võibolla just siin peitub vastus küsimusele – kuidas sai juhtuda, et eelmise sajandi 30-ndatel ja 40-ndatel aastatel tulid paljudes Euroopa riikides võimule autoritaarsed poliitikud, kes viisid sõjakoledest alles toibunud Euroopa 20 aastat hiljem, 1939. aastal uude, veelgi ohvriterohkemasse sõtta.

Nendest lugudest peame õppima.

Teatud mõttes on ju ka praegu aeg, kus on toimunud väga palju muutusi, kus on koroonapandeemia, majandusprobleemid. Tehnoloogia ja teaduse areng on liikunud nii kiiresti, et sellega kohandumine on järjest raskem. See väsitab, tekitab ebakindlust.

Nii oleme ka täna, sajand hiljem jälle olukorras, kus ülemaailmselt tõstavad pead populistlikud jõud, kes mängivad rahva emotsioonide ja ühiskonna meeleolude pillikeeltele. Mitte kunagi peale külma sõja lõppu pole maailm olnud jälle rohkem tülis. Kuidas me oleme jõudnud selleni? Kas ja kuidas sellest olukorrast väljuda nii, et ei tekiks tülisid ühiskondade sees ja väljas, mis lõppevad vägivallega?

Arvan, et meil on palju õppida möödunust. Sealjuures I maailmasõjast ja sellele järgnenust.

Mõtlegem sellele, et lõpuks oleme me ju kõik inimesed.

Belgias Ploegsteerti külas 1914. aasta detsembris, väljusid Saksa ja Briti sõdurid kaevikutest, panid maha relvad ja pidasid omavahelise jalgpallimatši. Vahetati väikseid kingitusi ja peeti matusetseremooniaid langenud kaaslaste auks. Sõdurid unustasid üheks põgusaks jõuluhetkeks sõja ja selle, et nad on vaenlased ning olid eelkõige inimesed. Otsisid seda, mis neid ühendab, mitte seda, mis lahutab.

Meiegi peaks nägema Euroopat kui koostööprojekti, mis teeb meid kõiki tugevamaks. Otsima seda, mis meid ühendab, mitte seda, mis lahutab. Kuulama üksteist ja püüdma mõista. Et me enam kunagi ei peaks seisma oma vabadust kaitstes üksi.

Selleks on meil vaja lugude lugu – ajalugu. Ja meil on vaja ajaloo mäletajaid, jutustajaid ja tõlgendajaid. Ilma ajalugu mäletamata ei ole meil ka stabiilset, ühist Euroopat ja tarkust õppida tehtud vigadest. Selleks oleme siia kogunenud.

Jõudu meile selleks.